

Damien Hirsts schitterende scheepswrak

(1) Damien Hirst toont in Venetië een van de mooiste tentoonstellingen die je je kunt voorstellen. Een beelden-pandemonium is het, vol fantasie en
5 kleur en technische virtuositeit en ambitie – en die schoonheid blijkt een ongelofelijke hoeveelheid agres-sie op te roepen. Zo vond de Engelse krant *The Telegraph* de tentoonstel-
10 ling een *spectacular failure*¹⁾ waar-mee Hirsts carrière ongetwijfeld schipbreuk zou lijden. (“Ugh.”) *The Times* vond dat de hele expositie maar in zee moest worden gedon-
15 derd. En ook op Facebook regende het boosheid. De term ‘populisme’ viel, niet één keer, maar vaak, en dat is binnen het huidige politieke klimaat het ergste verwijt dat een kunstenaar
20 kan treffen.

(2) De tentoonstelling *Treasures from the Wreck of the Unbelievable* toont in twee Venetiaanse musea 189
25 nieuwe beelden en tekeningen die Damien Hirst en zijn studio de afge-lopen tien jaar hebben gemaakt. Die werken worden verbonden door een verhaal. Meteen bij de ingang van de expositie staat te lezen dat in 2008,
30 in de Indische Oceaan voor de kust van de oude handelsstad Azania, het wrak werd gevonden van een schip, de Apistos, dat ergens in de eerste eeuw was vergaan. Het Apistos-
35 verhaal is natuurlijk kolder. Maar toch heeft Hirst zich veel moeite getroost om het geloofwaardig te maken. Het opmerkelijkste, in dit opzicht, zijn de vele films en foto’s (in lichtbakken)
40 die laten zien hoe een groot aantal van de werken in de tentoonstelling daadwerkelijk vanaf de zeebodem

omhoog wordt getakeld – ze hebben daar dus ooit, even echt
45 gelegen.

(3) Dat betekent dus dat Hirst bereid is geweest om louter voor een conceptueel meta-idee tientallen
50 bronzen beelden op de zeebodem af te zinken en ze vervolgens (meteen?) weer omhoog te takelen. Ook in de teksten bij de afzonderlijke werken trekt Hirst een enorm blik met mythische en historische figuren
55 open die op allerlei manieren met de beelden te maken hebben. Opnieuw is het vast voor een groot deel ver-zonnen, maar de uitwerking is voor hedendaagse kunst zo verregaand,
60 ongekend en idioot dat je onwille-keurig respect krijgt voor Hirsts perfectionisme – en dat is precies de bedoeling.

(4) Met *Treasures* probeert Hirst een
65 fantastische schijnwereld maximale geloofwaardigheid te geven – je zou aan Ovidius’ *Metamorfosen*²⁾ kunnen denken, maar evengoed aan Disney-land of aan de Efteling. Een wereld
70 vol verwondering en vermaak, gemaakt om ons af te leiden van de harde werkelijkheid, onder te dompe-len in fantasie en kleur en bekende emoties, een bijna kleverige vorm
75 van schoonheid. Wat we normaal kitsch noemen.

(5) Maar is dat het ook? Laat ik maar eerlijk toegeven: ik twijfel. Dat komt allereerst door de pavlovreactie³⁾ die
80 Hirst bij veel kunstliefhebbers oproept (en waar hij overigens zelf van harte aan meewerkt): Hirst is de proleet van de hedendaagse kunst, die een schedel beplakt met diamanten

85 (verkoopwaarde 50 miljoen pond) en
in 2008 in één keer 244 werken
direct uit zijn atelier liet veilen om zo
111 miljoen pond op te strijken.

(6) Maar wie Hirst louter als een
90 patser wegzet, vergeet dat hij door
die enorme bedragen ook een kwes-
tie aansnijdt die in de kunst steeds
belangrijker wordt: op welke manier
vertegenwoordigt kunst een waarde?

95 Wie bepaalt dat? Het zou zomaar
kunnen dat Hirst daar in *Treasures*
(let op die titel) een interessant ant-
woord op formuleert, alleen moeten
we daarvoor iets doen wat in de
100 hedendaagse kunstwereld vrij
ongebruikelijk is: hem inhoudelijk
serieus nemen. Ja, dat is even
slikken.

(7) Toch zijn daar wel redenen voor.
105 Door het verhaal van het scheeps-
wrak geeft Hirst zichzelf de mogelijk-
heid op de tentoonstelling verschil-
lende soorten esthetiek voorbij te
laten komen. Bijna perfect nage-
110 maakte klassieke beelden zitten er-
tussen, maar ook soortgelijke beel-
den overwoekerd door 'koraal' en
klassiek uitziende beelden die opval-
lend veel lijken op Kate Moss⁴⁾ of
115 Hirst zelf – waarmee Hirst je nadruk-
kelijk de vraag voorlegt waarom de
ene stijl eigenlijk mooier of beter zou
zijn dan de andere.

(8) Of neem een gekoesterd begrip
120 als authenticiteit. Waarom accep-
teren we al eeuwen dat kunstenaars
uit de renaissance de stijlmiddelen
van de Grieken en Romeinen onge-
geneerd kopieerden, maar mag je
125 datzelfde mechanisme als heden-
daagse kunstenaar niet gebruiken?
Hirst voert zulke vragen wellustig, tot
in het absurde, door: kijk, daar staat
Quetzalcoatl, de Azteekse slangen-
130 god, helemaal in goud, of is het een
*Transformer*⁵⁾? (Let op die naam.) En

kijk, Goofy, in brons, helemaal be-
dekt met 'koraal'. En hoe zien we
eigenlijk dat die perfect verweerde
135 potten en ringen en zwaarden in die
vitrine niet 'echt' zijn? Welke tijd,
welke cultuur, oosters of westers,
jong of oud, is hier eigenlijk domi-
nant? Waar baseren we onze voor-
140 keur eigenlijk op? Op smaak? Op
geschiedenis? Of op geld?

(9) Daar raakt Hirst een gevoelige
snaar. Sinds enkele jaren is de
hedendaagse westerse kunstwereld
145 in de ban geraakt van het besef dat
'we' wel heel lang op onszelf gericht
zijn geweest. Of beter: dat we kunst
te lang, te stug hebben beoordeeld
vanuit de eigen westerse traditie. Dat
150 moet veranderen, vinden veel men-
sen, er moet meer oog komen voor
kunst uit andere culturen. Alleen:
daarbij dringt maar heel langzaam
het besef door dat onze conceptuele
155 traditie⁶⁾ een tweekoppig monster is.
(10) Allereerst beseffen 'we' nauwe-
lijks dat de conceptuele traditie in de
wereld zoveel invloed heeft verwor-
ven omdat ze werd gesteund door
160 een macht die ook economisch en
politiek mondiaal de dienst uitmaak-
te. En tegelijk heeft die conceptuele
traditie onze smaak zo vernauwd dat
'we' nauwelijks meer beseffen dat ze
165 er in niet-westerse landen vaak een
heel andere smaak op nahouden –
sterker nog: dat in de hele wereld,
behalve het vooruitstrevende
Westen, begrippen als ambacht,
170 schoonheid en traditie in de kunst
nog heel belangrijk zijn. Die landen
worden nu rijker, en machtiger. Hun
esthetiek wordt invloedrijker.

(11) Hoe confronterend het ook lijkt:
175 deze *Treasures*, met hun complexe
kluts van schoonheden, sluit perfect
aan op die mondiale smaakverande-
ring. Hirst geeft de aandacht voor

traditie, voor schoonheid, voor
180 ambacht een nieuwe lading – en is
het dan niet ironisch dat juist de
westerse, progressieve
kunstliefhebber die vindt dat we open
moeten staan voor andere culturen
185 deze tentoonstelling verschrikkelijk
zal vinden? Sterker nog: hoe langer
je hier rondloopt, hoe dwingender het
besef wordt dat iedereen Hirsts werk
mooi vindt, op een kleine elite
190 westerse groep progressieve
kunstliefhebbers na.

(12) Hirst laat zien dat het conceptuele
westerse schoonheidsideaal
nog maar heel kort meegaat en een
195 beperkte reikwijdte heeft. Ik ben er-
van overtuigd dat hij zijn gelijk niet
alleen gaat beweren, hij gaat het ook
bewijzen: je kunt er vergif op inne-
men dat een groot deel van deze
200 werken de komende jaren gaat op-
duiken in al die nieuwe musea die
worden gebouwd in Qatar, Dubai,

India, Rusland. Zo bekeken is Hirsts
Treasures zomaar een artistiek
205 statement van jewelste: een groot,
verleidelijk, gecompliceerd statement
over een veranderend schoonheids-
ideaal in een veranderende wereld.
(13) Natuurlijk, het valt niet mee om
210 Damien Hirst ineens te beschouwen
als een serieuze cultuurcriticus. Het
aura van poenerigheid en patserig-
heid is hardnekkig. Maar zijn
Treasures zouden heel goed een
215 harde les kunnen zijn over de wester-
se culturele dominantie: wie echt wil
openstaan voor andere culturen, zal
steeds vaker iets moeten slikken wat
hij niet lekker vindt. Wen er maar
220 aan. Dat veel westerse kunstliefheb-
bers Hirsts beelden kitsch vinden,
daar is niks mis mee, maar het kan
geen kwaad als we óók beseffen dat
dit oordeel mondiaal vermoedelijk
225 niet breed gedragen zal worden. En
misschien wel nooit breed is gedeeld.

*naar: Hans den Hartog Jager
uit: NRC Handelsblad, 12 april 2017*

*Hans den Hartog Jager (1968) studeerde Nederlands en kunstgeschiedenis en
werkt vanaf 1991 als journalist.*

noot 1 *spectacular failure*: een spectaculaire mislukking

noot 2 *Metamorfosen* is een boek van Ovidius over de schepping van de wereld. Niets blijft
en niets vergaat, zo is de grondgedachte van *Metamorfosen*.

noot 3 pavlovreactie: een reactie die, eenmaal aangeleerd, automatisch optreedt

noot 4 Kate Moss is een bekend fotomodel.

noot 5 *Transformer*: een robot uit een televisie- en filmserie die kan transformeren in een
voertuig of een dier

noot 6 conceptuele traditie: vanaf de jaren zeventig van de twintigste eeuw stond in veel
westerse kunst de opvatting centraal dat het idee achter een kunstwerk minstens
even belangrijk is als het kunstwerk zelf